

**Життя коротке.
Нація — вічна**

Задумуючи пропоновану версію «НАЦІЇ», я постала перед дилемою: сформувати нову книгу чи залишити першопочатковий її зміст (у редакції видавництва «Кальварія», 2001, 2002), або оприлюднити наступні — доповнювані — сім видань від ЛА «Піраміда» (2006–2018)? Адже з часу першого видання минуло 23 роки! Відтоді виросло ціле покоління нових громадян. Україну сколихнули дві революції. Уже десятиліття триває цивілізаційна війна з московитами. Однак архаїчна, здавалось би, тематика колишньої «Нації», обмежена повоєнними подіями ХХ століття, не втратила своєї гостроти й досі, ба більше, продиктувала нову потребу ще поглибленішого занурення в нашу історію, пам'ять і безпам'ятство теж. Відкрилися секретні архіви спецслужб. Розшнурувалися людські язика, запечатані колись страхом і репресивними органами радянської влади. Бо нація — «це не тільки кров, але й пам'ять, і важко сказати, де одне переливається в інше», як написав один читач.

Майже всі новели попередніх видань «Нації» у різний час інсценізовані і йдуть (чи йшли) на сценах театрів Києва, Херсона, Одеси, Чернігова, Хмельницького, Дніпра, Чернівців. А «Нація» в інтерпретації Ростислава Держипільського 14-й рік з аншлагами не сходить зі сцени Івано-Франківського драмтеатру.

Багатолітнє і послідовне «зазирання в українські історичні пекла» (як висловився Павло Загребельний про «Солодку Дарусю») спонукало мене до роману-панорами «Букова Земля» — без перебільшення українського і європейського епосу завдовжки у понад два століття. Збір документів, свідчень і написання цієї книжки забрало немало-небагато, а цілих 13 років.

Не кожному читачеві (більш звичному до сучасної короткої форми соціальних мереж і «кліпового» сприйняття світу, а тепер ще й виснаженому нескінченними повітряними тривогами й бомбардуваннями, особистими втратами, болісним очікуванням смс від рідних та друзів з «нуля» чи заляклому від чорноти вдовиних хусток і тисяч прапорів на могилах полеглих воїнів) до снаги подолати тисячосторінкову сагу «Букової Землі»: сторінка за сторінкою пробиратися лабіринтами аристократичних династій часів Австро-Угорщини, заглиблюватися у тонкощі європейської дипломатії і політичного шулерства напередодні і впродовж двох світових воєн, вникати у трагічну велич національно-визвольних рухів на заході України і дійти аж до Станиці Луганської 2014 року. Проте, як і опис у «Буковій Землі» Голодомору й Голокосту, безмежної людяності й бездонної нищості — усе це пазли Історії нації. Це її мінні поля, битви, поразки й тріумфи, відлуння яких розривають нашу свідомість і сьогодні. І як би ми не «віднікувалися» — вона, давніша Історія, таки впливає на завтрашній день, підіймаючи чи притлумлюючи наш дух

до сьогоднішньої боротьби за своє, за рідне. За свою землю. Родину. Країну. Самоідентифікацію.

Довго роздумуючи, я таки дійшла висновку, що окремі — значно скорочені — розділи «Букової Землі», які мені видаються гіперактуальними у час теперішнього російського варварства в Україні, доповнять зміст моєї «старої», однак не застарілої «Нації». На жаль, події сторічної давнини щодня дзеркально повторюються у своїй сатанинській природі тепер уже по всій Україні — від Маріуполя до Ізюму, від Бучі до Харкова і Сум.

Сподіваюся, що це перше в А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ЗІ (а насправді десяте) видання книги «Нація» дістанеться серця і розуму тих, хто вміє читати, думати, аналізувати і знаходити причинно-наслідкові зв'язки між минулим і теперішнім. Зокрема і через художню літературу.

*З незмінною любов'ю і повагою до читача,
Ваша Марія Матіос.*

25 березня 2024

Україна, Київ.

Ми навіть не здогадуємось,
які поклади людської величі і нищості
закладені в надрах не такої й далекої нашої історії.
А після потрясінь останнього десятиріччя
не знати, коли стане сили ще раз зазирнути
на дно давнішого українського пекла,
бо за ним вишкіряється пекло свіжіше...

Київ

підвал на Лівому березі

— Дівушка, подвиньтєся, будьтє ласка, трохи до стіни. У мене ноги страх як затекли.

Бабусечка, зморшками схожа на висохлу грушку, одягнена, мов «капуста», у светри, камізельки, пухову хустку поверх шаликів і розтягнуті спортивні рейтузи, намагається ворушитися між клунків і клуночків, що лежать пообіч ніг, одночасно обома розпластаними руками накриваючи свої пожитки так, ніби хтось має намір її ось-ось пограбувати.

— Бабушка, ну яка вона вам дівушка?! Не бачите? Тиждень-два — і родити буде. Що за совкова звичка усіх називати дівушками аж до пенсії? — відповідає їй одночасно запитує вертка молодиця з яскраво-червоною кучмою на голові, що нервово розтирає в руках цигарку, відламуючи від неї крихітні шматочки. Тютюн падає їй на коліна, і вона сердито струшує його собі під ноги, чим викликає осудливі погляди тих, хто сидить поруч.

— А що такого? — відповідає бабуса. — І я хотіла б, щоб мене ще хтось назвав дівушкою. Може, людині приємно, коли до неї так звертаються.

— Гм... — хмикає чоловік у кепці, насунутій на самі очі. — У кожного віку свої таргани в голові.

— У мене голова чиста, — заперечує бабуся, чим викликає короткочасний сміх.

— А ви, нібито дівушка! — червоне волосся звертається до вагітної жінки напроти. — Де ваш чоловік? Хіба можна вагітну з таки-и-м животом залишати в такий час?!

— Чоловік у Гостомелі, — коротко відповідає та, підшморгує застудженим носом.

Видно, як їй важко стримувати сльози.

Вагітна жінка, яку бабуся називає «дівушкою», витягнутими вперед ногами дістає ніг молодого чоловіка на протилежному боці дуже вузького, але довгого підвалу, опираючись плечима об дерев'яні ящики уздовж стіни, а руками сягає підлоги назадсьебе, і її великий круглий живіт натягує тонку вовняну сукню, яка ще трохи — і затріщить над випуклим доверху пупом, що формою нагадує плід молодого горіха з горбкуватими виїмками і борозенками, з якого щойно злетіла шкаралупа. Чоло жінки укрите дрібними краплями поту. Очевидно, у неї висока температура.

Молодиця з червоним волоссям на сходах награло спілкує руками, випустивши залишки незапаленої цигарки на цементну підлогу:

— У ці дні люди тікають за границю! Всі! А найперше — чоловіки. А ще скільки втече!

— Тітко! — голос, що належить чоловікові на поламаному велосипеді під сходами, схожий на голос учителя, який перед класом указкою водить по карті світу. — Не меліть дурниць, шановна! І запам'ятайте: Гостомель — не заграниця. Це від Києва 7 кілометрів пішого ходу. Це, тітонько, Київ! Київ! У ці дні ломляться двері воєнкоматів, а не границя!

Вагітна, дивлячись в облущену стелю укриття і раз по раз витираючи піт з чола, намагається вкрити живіт картатим пледом, переданий їй з протилежного кінця сховища.

— Він на аеродромі. Два дні як нема зв'язку. Кажуть, начебто там уже десант російський висадився.

Голос такий тихий і непевний, аж хочеться її негайно обняти, як малу дитину, що забила колінце.

— Мадам! Ви хоч і на цікавій стадії, але не переказуйте москальські плітки! — хлопець — швидше підліток — напроти бабусі намагається стати на ноги, та через надмірну тіснью йому це не вдається. — Ви хоч і вагітні, та вибачайте: оце їм, а не Гостомель! — зривається на крик і згинає праву руку в лікті, а лівою показує непристойний жест: — Оце їм, а не Київ!

— Сказали... візьмуть за три дні... — ще тихішим голосом каже вагітна і обхоплює голову обома руками.

— Детка... — бабулька-«капуста», прибравши руки з клунків, лагідно звертається до вагітної: — Як ти називаєшся, детка?

— Оля.

— Олечко, доцю... ти думай зараз про того, хто в тебе б'ється під серцем, і також тримай у голові, що твій чоловік зараз б'ється за вас двох. Ти таку думку передавай йому туди, у Гостопель чи як його. Там йому буде легше, коли ти тут будеш спокійна. Бо чоловік і жона по житті одною мотузкою зв'язані. І чують одне одного навіть на розстоянні. На цій бочі мотузку сіпнеш, на тій йому чути. А ти, синку... — підводить голову до збудженого хлопця напроти себе: — Ніколи не говори нервово, синку... навіть коли тобі страшно.

— Мені не страшно, бабка! — хлопець дратується дужче. — Я їх вбивав би, душив би, як червів під

ногами. Так нічим! Зброї нема навіть у тих, хто останній місяць ходив тренуватися у тероборону на Видубичах!

— Хіба що тільки ходив... — молодик у літній бейсболці з кулака дожовує бутерброд з різким запахом часнику, від чого сусіди поруч відвертають носи. — А що? Чого вернути носом? Часник якраз зараз корисний.

— Ага! — іронічно погоджується старший чоловік, що сидить на перевернутому пластиковому відрі посередині сховища і з довгих смуг порізаного білого простирадла в'яже щось таке, схоже на маскувальну сітку. — Тепер тут нам тільки часнику бракує замість вентиляції.

— Та хай їсть собі хоч каміння, аби лиш цих звуків не чути.

На цих словах жінки в усьому чорному, що доти не втручалася в розмови, підвал затихає і одночасно підводить голову доверху, звідки доносяться дещо приглушені, однак потужні вибухи. Цього разу не так близько, як напередодні.

Якийсь час у сховищі панує гнітюча тиша.

— Учора на Оболоні з машин роздавали зброю всім не питаючи, а я розвернувся і пішов додому за паспортом, бо сказали «малолетка». Поки вернувся — все! Нема! Роздали! — юнак-підліток все ніяк не може заспокоїтися.

— Якщо вам так хочеться воювати, юначе, то беріть лопату і йдіть блокпост зміцнювати на околиці, — менторський голос чоловіка в окулярах схожий на голос професора за кафедрою. — А то від вас, юначе, сьогодні занадто багато тексту.

— Дивіться, щоб ви не пробували тут курити, — запізніло застерігає молодицю з новою цигаркою

в руках чоловік у картузі навиворіт, що забіг у підвал останнім і все ще пробує протиснутися між людьми і клунками, хоча це йому не вдається. Він балансує мало не на одній нозі, щоб дістатися місця під стіною, ближче до дверей. — А ви, бабулечка, не тримайтеся так за своє барахло. На нього ніхто не посягає. І взагалі! Хто в бомбосховище бере з собою стільки непотребу? Якщо це взагалі-то бомбосховище.

— Диви який наглий! Розкомандувався! А як присипле нас усіх тут, то хочеш першим вирватися на вулицю? А оце не хочеш?! — жінка з дитиною на руках показує чоловікові дулю і дужче притискає дитину до себе.

Дитина хлипає не перестаючи.

— Ви би таку велику дитину не тримали на руках, — жінка з собачкою розміром зо дві долоні поривається вивільнити для себе більше місця, однак, притиснута з усіх боків, раз по раз втикається носом у псика, щось шепоче йому на вушко, як людині, і повчальним тоном продовжує: — Дитина вже майже дівчина. Не привчайте змалечку до обіймів. Ще наобнімається. Це заразна звичка, — жінка намагається отримати підтримку від тих, хто її чує: — Хіба не так?

— Не так, курва мама, не так! Тримайте в пазусі свого пса, як не маєте дитини. І не пхайте свого носа, куди не просять! — худючий чоловік з-під стіни на мить відводить голову від блокнота, в якому — не перестаючи — нервово малює простим олівцем трикутники різного розміру.

— Що за мода собаку протиставляти людині... — дівчатко з великими голубими очима розмовляє з новенькою лялькою на колінах. — Дивні люди.

— Синки... один і другий... — бабця поправляє пухову хустку на голові і знову обома руками накриває